

- 2:14 – Giving tzedakah vs. Paying a debt
- 2:15 – Hiring one's self out to be able to pay a debt

הלוח והצדקה

א. שולחן ערוך חושן משפט הלכות טוען ונטען סימן פו:א

ראובן שנושה ק' בשמעון, ושמעון בלוי, מוציאין מלוי ונותנין לראובן, לא שנא אם נתחייב לו כבר לשמעון בשעה שלוח מראובן, לא שנא נתחייב לו אחר כך. ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר למלוה על פה, כיון ששני הלווים מודים כל אחד למלוה שלו, מוציאין מלוי ונותנים לראובן בכל ענין שיתחייב לוי לשמעון, בין דרך הלואה שהלוה לו בין דרך מקח וממכר, בין דרך שכירות.

ב. נתיבות המשפט חידושים סימן פו ס"ק א

ואפילו אינו חייב רק מכה דינא דגרמי שאינו אלא מזרבנן, מ"מ שייך דר' נתן. ש"ך [סק"ב]. אבל בדבר שנותנין לו בתורת צדקה לא שייך דר' נתן, ואפילו הגיע ליד הלוח אין המלוה יכול לטרוף מהן, דלית בזה משום שעבוד נכסי. אבל מ"מ החיוב מוטל אקרקפתא דגברא לשלם חובו מכל מה שהגיע לידו אם יש בידו יותר מכדי סידור בעל חוב. [או"ת אורים סק"ה].

ג. שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנג

מי שצריך לבריות ושט אחר פרנסתו ונתנו לו צדקה, אין בעלי חובות יכולים להפרע ממה שגבה בצדקה. הגה: אם לא שכתוב בקבוצו שחייב לאחרים, דאז נתנו לו אדעתא דהכי שישלם (כך משמע מהגהות מרדכי דב"ב).

ד. מרדכי מסכת בבא בתרא פרק השותפין רמז תצז

מעשה באחד שהיו נושין בו מנה ונצטרך לבריות ושט אחרי פרנסתו עד שהביא מאתים זוז, ותבעו הנושה, והלוה משיב לו "לא רחמו עלי אלא כדי לפרנס בני ביתי ולא לפרוע חובי." ושאלו לר' אבי העזרי ופטרנו דתניא בתוס' דפאה "מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה וחוב ואין משלמין ממנו גמולין [כלו' החזרת טובה] ואין פודין ממנו שבוין." ורבינו שמחה חייבו, שצדקה אינו אלא כמתנה בעלמא, כיון דנכסוהי דאיניש אינון ערבין ביה חייב, אם לא שיתנה הנותן בפירוש "על מנת שלא יהא לפלוני בעל חובך כלום" לאו כל כמיניה להפקיעו מדי שעבוד...

ה. ביאור הגר"א יורה דעה סימן רנג ס"ק יח

[יח] מי שצריך כו'. עבה"ג אבל בהגהות מרדכי חולק ע"ז וכתב דהיה ברייתא [האי תוספתא דפאה] קאי על בעל הבית, וכן עיקר.

ו. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קנב

אם רשאי לשלם חוב ממעות שנתנו לו לפרנסת בני ביתו ר"ח ניסן תשי"ז. מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר משה אייזמאן שליט"א. בדבר מי שניתן לו מעות רק להוציאם לצורך בני ביתו אם רשאי ללוות מהם לקיים התחייבותו ולשלם חובו, הנה פשוט לע"ד שאף לרבנן שחולקים על ר"מ בב"מ דף ע"ח בתנן לעני ליקח לו חלוק לא יקח בו טלית, [והם התירו לשנות] ולא חששו למה שמעביר על דעתו של בעה"ב, הוא דוקא בדבר שהמצוה והחיוב שוה להנותן, כיון שהעני צריך לתרוייהו. אבל בדבר שאינו שוה [לנותן] ודאי גם רבנן מודו דאסור לשנות. ולכן כיון שניתן לעני לשלם מלוה שעליו אין כ"כ חיוב על האחרים ליתן לו, ויש לפעמים שאינה מצוה כלל, וליתן לפרנסתו ופרנסת אשתו ובניו הוא מצוה גדולה אף שהוא להרוחה, ודאי היה הנותן מקפיד, ואסור לשנות לשלם ממעות אלו לשלם חובותיו.

וזהו אף בסתמא כשאמרו שנותנים לצורך חיי משפחתו שיתפרנסו בהרוחה. אבל הא משמע לי ממכתבו שגם הנתן בפירוש שנותנין רק לפרנסת בני ביתו ובאופן הזה אף בהתנה בהא דחלוק וטלית שנותן דוקא שיקח לו טלית ולא חלוק שלכו"ע הוא גזל ממש כשיקח חלוק אף שהמצוה והחיוב שוה דהא לא נתן אלא על תנאי זה. וא"כ כ"ש בזה שיש טעם גדול להקפיד שהוא תנאי גמור...

לשיטת אלו שלומדין מהתוספתא. למה נלמוד ממעשר עני לצדקה לזה?

ז. ערוך השולחן יורה דעה סימן רנג:כא

ולכאורה קשה על רבותינו שלמדו דין צדקה ממעשר עני לעניין פרעון חובות, א"כ למה לא כתבו כל דינים אלו שבתוספתא? וצ"ל דס"ל דרק לעניין פרעון חוב יש ללמוד ממעשר עני, משום דמסתמא הנותנים מקפידים על זה כמו שהקפידה תורה על מעשר עני. אבל לשאר דברים אין ללמוד דוודאי הנותנים אין מקפידים באלו.

להשכיר עצמו לעבודה כדי לשלם חובו

ח. תלמוד בבלי מסכת קידושים דף יח עמוד א

[ו]נמכר [בגניבתו] - ולא בכפילו. "בגניבתו" - ולא בזממו [עד זומם], "בגניבתו" - כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למוכרו